

КОВИЉКА ЛЕТИЋ

ОСНОВНА ШКОЛА У ГОРАЧИЋИМА ОД ОСНИВАЊА ДО 1914. ГОДИНЕ

Ковиљка Летић
УУ 11000 Београд
Расинска 9/48

UDK: 727.11 (091) (497.11)

Драгачево је према попису из 1834. године имало 41 село са 1.825 домова и 13.003 становника.¹ Представљало је капетанију Пожешке нахије, а по доношењу устава од 1838. године, драгачевски срез је у оквиру округа чачанског.

До отварања првих државних школа, Драгачевци су сами, без помоћи власти, организовали наставу за своју децу. У првој половини XIX века никле су прве приватне школе у Котражи, Негришорима, Вирову и Горачићима.

Сељаци Горачића 26. фебруара 1835. године молили су старешину капетаније Драгачева Милоша Недељковића да се обрати Јовану Обреновићу и подејствује отварање школе у Горачићима. У писму ко-

¹ Лепосава Цвијетић, *Попис становништва и имовине у Србији 1834*. Мешовита грађа, Историјски институт, књ 13, 1984, 79, 80.

је је упутио Јовану Обреновићу Недељковић је казао: Ваша светлост, милостивејши Господар, житељи села Горачића предстали су се код мене и показали да имају жељу и намереније код цркве у селу њиову школу поставити у којој да би се деца, како оне цркве нурије тако и прочи села ове капетаније учила, и то да би учитеља они на своме трошку држали. На то говоре да им је и Господин Епископ одобравао. Но ја, предложенију њиову до Вашег Милостивијшег одобренија ништа одговорити нисам могао...

У Вичи 26. фебруара 1835.

Ваше Свјетлости
всенижајши слуга
Милован Недељковић²

Пошто им није одобрена правитељствена (државна) школа, отворили су сами училиште и о томе Милован Спасић, директор школе каже: У Горачићима код цркве постоји приватно училиште, у којем се је 27 ученика преко године находило, но од пролетос нема ни 10. Учитељу дају родитељи ученика по 1/2 двајестака на месец.³

Горачићани нису одустајали од намере да отворе државну школу. Двадесет петог јануара 1853. године заступници општина горачићке, губерревачке, рогачке, каонске и вичке са својим свештенаством поднели су прошенија попечитељству просвештенија у коме моле да им се дозволи да код цркве у селу Горачићима установе училиште како би се младеж њиова учити могла. Будући да попечитељу просвештенија није било јасно којим ће средствима ове општине саградити школску зграду, препоручио је начелничеству чачанског округа да се Попечитељству внутрени дела ако тако буде, за нуждно одобрење обрати по коме ће се прирез за ово предпријатије на народ поменути општина учинити моћи.

Када је начелник чачанског округа утврдио да су прошеније неки од свештенства без знања надлежни општина писали и поднели Попечитељству просвештенија како би одобрио отварање школе у Горачићима, предложио је попечитељу да о овоме не одлучује, обећававши да ће други пут, за подизање у драгачевском срезу училишта предузети и то такви који ће согласенију и намјерењу народа целом срезу одговарати.⁴

Трећи пут, упорни Горачићани, остварили су своју жељу. Године 1866. општина горачка и село Губеревци, који састављају парохију цркве Горачке, среза драгачевског, у овом окружју, поднели су молбе да

2. Драгоје Тодоровић, *Школство Драгачева у XIX. веку*, Лучани 1988, 17.

3. Архив Србије Министарство просвете Србије, 1847, 4, 314.

4. Исто.

им се одобри код своје цркве у Горачићима школу основну установити. Начелство је нашло да је молба умесна, јер у срезу драгачевском једино је радила школа у селу Гучи, која је од Горачића удаљена три сата. Предложивши Министру просвете и црквених дела да одобри отварање школе у Горачићима, начелник је напоменуо да горачићка општина са селом Губеревцима броји до 245 домова и тако ће у стању бити да услове пар. 5 у другом одељку Закона о устројству основни школа испуни.⁵

Министар просвете и црквених дела је 12. марта 1866. године одобрио да се нова школа у Горачићима, према потреби ђака, који ће у ту школу ићи, начини, напоменувши начелству да се побрине да села, из којих ће ученици походити ову школу, што пре предузму грађење школе у Горачићима, а ако буде потребно да се та школа прирезом гради, нека се за одобрење таког приреза надлежном месту обрати. Када школска зграда буде готова и све потребе за учење (скамије, сто, столица, мапе итд.) обезбеђене, министар је обећао да ће послати учитеља.

ШКОЛСКА ЗГРАДА

Не могавши да сагради ново школско здање, горачићка општина је зграду општинске суднице, пространу и удобну, преуредила за школу, са четири собе, од који су 2 по 1/2 хвата, а две по један хват и 4 шуха широке, а све по 9 шуха високе, и на пенџерима ових соба прозори су стаклени, онда све ствари које су за школу нужне набављене су и ђаци пописани.⁶

Школска зграда у Горачићима преправљена од старе општинске суднице брвнарице, након осам година по свом малом простору служила је готово на већу штету него корист. У тескобним и мрачним собицама ученици су се непрестано разболевали. Министар је 2. септембра 1875. године писао окружном начелству да не може послати учитеља док начелство не поднесе извештај да је сазидана нова школа или да је садашња зграда у свему као што треба оправљена тако да у њој без опасности по здравље могу становати ученици у учитељ.⁷

Кад је план и предрачун за градњу нове школске зграде у Горачићима (од слабог материјала) послат министру грађевина, он је известио министра просвете да ни у чему не одговара те је направљен други план

5. АС, МПС, 1870, 5, 170.

6. Исто.

7. Исто.

који је послат горачићкој општини да држи лицитацију на месту пошто је извесно да ће се тако пре и лакше мајстори који ће се исте грађевине примити моћи наћи но овамо...

Пошто није ништа урађено на подизању нове школске зграде, након пет година министар просвете и црквених послова тражио је да га окружни начелник извести на чему је ова грађевина застала, пошто се горачићка општина по извештају учитељевом од 10. овог месеца још непрестано налази у привременој згради која је тесна и ниска.⁸

Извештавајући министра просвете о разлозима због којих није подигнута школска зграда у Горачићима, окружни начелник казивао је да од како је начелство наредило среској власти у Драгачеву да држи лицитацију за грађење школе горачићке, од тада је са овом грађевином сасвим застало и ништа предузимало није а кад је начелство питало за узрок срески је начелник одговорио да довољно радних руку при својој канцеларији одавно нема а послови су нагомилани и с дана на дан све већи и разноврсни па се није могло око поменути грађевине радити.

Међутим, горачићки свештеник Илија Поповић и учитељ горачићке школе Димитрије Стевановић жалили су се министру просвете да је срески начелник просвету сасвим занемарио, па зато моле да министар учини да се школска зграда оправи и ђаци идуће у школу.

Тек крајем септембра 1875. председник горачићке општине известио је среског начелника да је школска зграда сасвим оправљена и доведена у безопасно стање тако да може учитељ становати и ђаке учити.⁹

Обишавши горачићку школу на крају школске 1879/1880, изасланик Министарства просвете и црквених послова Васа Филиповић (директор чачанске гимназије) писао је у извештају министру просвете како је ова школа у таком стању да у њој није могуће идуће године отпочети предавања ако се знатно не оправи.¹⁰

Отварању школе у постојећој школској згради противио се Драгић Драшковић, механџија из Горачића, који је, у писму министру просвете и црквених послова, писао да је школа од старе и слабе суднице, склона је паду, и што је мала као неки скулар, кад у школу уђе 10 деце и буду један сат други не могу да уђу, а да су моји наводи истинити, писао је падаље Драшковић, предлажући министру, нека изашаље инжењера а општина ако хоће да има школу нека је направи како треба.¹¹

8. Исто.

9. Исто.

10. *Просветни гласник*, 1880, св. 3, стр. 103, 104.

11. АС, МПС, 1882, 6, 533.

Крајем августа 1881. године начелник драгачевског среза обавестио је начелника чачанског округа да је школска зграда у Горачићима оправљена, да се уписао 31 ученик и да је обезбеђен стан за учитеља кога ће, надају се, министар просвете послати.

Сумњајући да је горачићка општина оправила школску зграду како ваља, јер је она до сада више пута обећавала да ће је довести у ред па до сада за толико година није учинила, министар просвете је 18. марта 1882. писао начелнику чачанског округа како не може обнављати школу у старој школској згради нити ће послати учитеља док општина не подигне нову по Правилима о грађењу школа и намештају школском.¹²

Захваљујући новоостављеном председнику горачићке општине Тиосаву Јаковљевићу, који је био радикал, општински одбор је предложио и општински збор почектом 1892. године донео одлуку да се још у току те године подигне основна школа овде у Горачићима код цркве и да се на ову целу утроши капитал општински.¹³ Таман кад је комисија прихватила предлог збора горачићке општине да школску зграду подигне код горачићке цркве, градњи се успротивио механџија Драгић Драшковић, који је написао министру просвете како већина на збору није пристала да гради школу, како прирез за њену градњу није правилно разрезан, како је место на коме се гради подводно, темељ зграде танак, јапија слаба и како је Тиосаву Јаковљевићу, председнику горачићке општине, стало да школу гради код цркве јер његов брат ту има кафану. И Млађен Петковић писао је министру просвете како су сељаци Горачића тужили своју управу општинску што иста мимо вољу народа, а без плана инжињерског и надлежног одобрења подиже некакву страћару под именом школе.

Потом је министар просвете и црквених послова тражио од окружног начелника да одмах нареди извиђај по свим наводима у жалби механџије Драшковића и да поднесе извештај о правом стању ствари. Дотле да се обустави сваки рад на згради. Уверивши се да је нетачно све што је механџија Драшковић писао министру просвете, начелник чачанског округа одобрио је да се настави са градњом нове школске зграде.

Иако се у Драгачеву, по оставци радикалске владе 9. августа 1892. године, под либерарским режимом развила жестока борба око отимања радикалских општина, градња нове школске зграде није прекидана.

12. Исто.

13. АС, МПС, 1893. 25. 28.

Пред зиму, те године, на згради је постављен кров. Осамнаест погинулих сељака, бранилаца општинске самоуправе, у крвавом сукобу војске и грађана 20. фебруара 1893. године пред Горачићком судницом, склоњено је у новосазидану школску зграду.¹⁴

Захваљујући заузимању радикала, који су у априлу 1893. године поново дошли на власт, довршена је градња нове школске зграде. Након месец дана, министар просвете наредио је окружном начелнику у Чачку да одреди комисију која ће да прегледа и прими новосаграђену школску зграду. Комисија коју су, између осталих, чинили окружни подинжињер Цветковић и срески лекар др Мита Николић, прегледала је 3. јула 1893. године нову школску зграду у Горачићима и закључила да у потпуности одговара за сталну школу. Одредивши да ће школску општину чинити за сада Горачка политичка општина, која је и подигла зграду о свом трошку, министар просвете је 17. јула 1893. године одобрио њено отварање.¹⁵

Нова школска зграда саграђена је од камена и цигле, у једној косини, заклоњена од ветрова, са две учионице (једна, дужине 8,80 метара и ширине 6,20 метара, а друга, дужине 7,80 метара и исте ширине), канцеларијом, становама за два учитеља и подрумом. За обе учионице набављен је најпужнији намештај (клупе, сто, столица и табла).

Више од деценије, ученици горачићке школе тешњали су се у двема учионицама, јер горачићка општина није могла да догради још једну. Кад је број ученика нарастао да нису могли стати у тим учионицама, шеф грађевинског одељења, виши инжењер из Чачка, предложио је избијање њиховог преградног зида чиме би се добила још једна од 7,85 пута 6,20 метра квадратних = 4867 метара, висина 3,70 метара пута 180,08 метара кубних у коју се могло сместити 60 ђака.¹⁶ Трећу учионицу требало је попатосити и наместити још један прозор, на месту где су раније била врата, што је горачићка општина учинила.

УЧИТЕЉИ, УЧЕНИЦИ И НАСТАВА

У Горачићима је 1. септембра 1868. године за привременог учитеља постављен Љубомир Поповић, родом из Заблаћа, са завршеном основном школом у Чачку и три разреда гимназије у Крагујевцу.

14. Драгоје Тодоровић, *Горачићка буна 1893. Слободарске борбе Драгачева у XIX веку*, Историјски архив Чачак, Чачак 1965, стр. 93.

15. Исто.

16. АС, МПС, 1911, 81, 9.

Извештавајући министра просвете (26. октобра 1868) о стању горачићке школе, учитељ Љубомир Поповић писао је да школу походи 39 ученика (33 првака, 4 другака и два трећака), од којих двојица не долазе због болести и да, осим тројице, остали ученици имају школске потребе, да у школи недостаје мапа, црне таблице и протокол.¹⁷ Горачићку троразредницу школске 1874/1875. редовно је походило 28 ученика (15 првака, 8 другака и 5 трећака), који су били здрави и имали све школске потребе.

Учитељ Љубомир Поповић боловао је годину и по дана и умро, а на његово место министар просвете је (6. марта 1870) поставио Димитрија Стевановића, родом из Горачића, са положеним учитељским испитом.

Због заузимања да се стара школска зграда поправи и што пре сагради нова, учитељ Стевановић наукао је мржњу општинске власти, да му није било друге него да моли министра просвете за премештај у неку другу школу.

Министар просвете је учитеља Димитрија Стевановића разрешио учитељства и наредио да до доласка новог учитеља преда школске ствари старатељу школе на чување зато што је писао лажне признанице једном човеку и стога стављен у притвор и одма затим такође под истим даном спроведен суду на осуду.¹⁸ Пошто је Стевановић ослобођен судске одговорности, јер није утврђена кривица, молио је министра просвете (два пута) да га врати за учитеља у свом родном селу.

Горачићка школа није радила школске 1875/1876. године зато што није постављен учитељ. Новопостављени председник горачићке општине Радосав Јаковљевић, чланови и одборници општине, молили су министра просвете (6. јуна 1876) да за учитеља горачићке школе постави Димитрија Стевановића, да они тврдо уверавају министра да је овај бивши учитељ ове школе владања врло доброг као што је и пре био и ми желимо, писали су надаље, да он буде учитељ да наши ђаци не дангубе, зато га поставите што пре.

Новоизабрани председник Милосав Ружичић и нова општинска управа у Горачићима, по завршетку првог рата против Турака (1876), писали су министру просвете 10. априла 1877. године: Пошто је ратно време већ престало а дошло је време да школе одпочну радити изволите одредити учитеља за горачићку школу.

17. АС. МПС, 1868. 7, 1562.

18. АС. МПС, 1877. 5, 170.

Незадовољан што је министар просвете за учитеља горачићке школе поставио Димитрија Стевановића, председник горачићке општине Милосав Ружичић 1. јуна те године писао је министру: Г. Димитрије био је од пре годину дана неко време у Начелству и под Судом округа чачанског у апсу и оно време службу изгубио, зато што је прaviо људима нека неистинита документа и што се уплитао у општинске послове, од како је службу изгубио прилично пије па га то доводи до лудила те тако опет се меша у општинске власти и људе подговара које-каквим нередима због чега многи људи код њега дсцу не дају и за чудо им је од куда се њему даде за учитеља. Ако држи Г. Министар да је он способан, за учитеља преместити га за у другу школу ће га људи не познају.¹⁹ Али, министар просвете, те године, није хтео да учитеља Стевановића премешта у другу школу.

Велику нетрпељивост према Стевановићу показивао је механџија Драгић Драшковић, који учитеља горачићке школе и свог земљака назива лудаком и моли министра просвете да га отпусти из учитељске службе и другог учитеља постави.

Министар просвете је учитељу Стевановићу досудио укор за понашање које не доликује наставнику и слаб успех, препоручивши окружном начелнику да му припрети да ће се отпустити, ако се у свему, па и у писању, не поправи у најкраћем року.²⁰ Уверавајући министра просвете како је неправедно укорен, учитељ Стевановић подсећа да је изасланик Васа Филиповић био задовољан успехом који је он са ученицима постигао у школској 1879/1880. јер другаци и трећаци – положили су разред са врло добрим успехом, а првака је било одличних, врло добрих и слабих, да тужба његових тужиоца није истинита, да механџија Драгић Драшковић жели да развали цркву и школу, мрзи просвету, он је опасан човек.

Тадашњи председник суда горачићке општине (и још неки људи у чачанском округу) молили су министра просвете да неистините оптужбе против учитеља Стевановића не прихвата уверавајући да је владање и понашање овог учитеља врло добро и ученици су врло добар успех у науци постигли.

Не уваживши мишљење председника суда горачићке општине, Главни просветни савет већином гласова одлучио је (1. децембра 1880. године) да се учитељ Димитрије Стевановић отпусти из учитељске службе као не достојан. Дванаестог јануара наредне године министар

19. Исто.

20. АС, МПС. 1880, 6, 232.

просвете поручио је окружном начелнику да нареди горачићкој општини да ученике горачићке школе упути на школовање у најближе школе.²¹

Дванасест и по година школа у Горачићима није радила. Тридесетог августа 1893. године горачићкој школи одобрен је рад у новосаграђеној школској згради. Председник суда горачићке општине молио је министра просвете и црквених послова да, осим новопостављене учитељице Софије Петковић, родом из Параћина, постави још једног – Јакова Лучића, дотадашњег доњокраваричког учитеља, што је министар испунио (2. септембра 1893).²²

Када је школски надзорник Ђорђе Врбовац (директор Милановачке гимназије) крајем школске 1894/1895. године обишао школе у драгачевском срезу, у свом извештају записао је како потврђује да основна настава из године у годину видно напредује, и да она није далеко изостала од абсоlutног добра. Признати морам, каже он, да је овако лепом успеху доста допринело и то: што су у овим школама већином радили наставници из Учитељске школе, који су дакле своје образовање црпили на оном месту, које нам по правилу даје највеће гаранције за правилан, озбиљан и савестан рад у образовању нашег подмлатка. Настава је у школама изведена поступно. Предмети су сви свршени према одређеном програму, и готово уједначен успех постигнут и по предметима и по разредима. Из смишљених и разложних дечијих одговора уочљиво се види добар наставнички метод, потпуна спрема и његово довољно теоријско и практично знање.²³

Обишавши горачићку школу (школске 1898/1899) школски надзорник Сретен Пашић био је задивљен школским вртом који је подигао учитељ Радомир Вујовић. Милина је ући у овај рукосад, који према осталом земљишту личи на оазу у пустињи, писао је надзорник Пашић.²⁴

Министарство просвете је подстицало учитеље да помажу и развијају земљорадничко задругарство. У првој половини 1889. године расписом је обавестило да се сви састанци земљорадничких задруга могу одржавати у школској згради и да наставници који су часници земљорадничких задруга, могу у својим канцеларијама вршити и послове земљорадничких задруга.²⁵

21. АС, МПС, 1882. 39, 3705.

22. АС, МПС, 1893. 31. 8.

23. АС, МПС, 1895, 36, 164.

24. Сретен Пашић, *Кроз Руднички округ, Путиничке успомене*, Сремски Карловци, 1904, стр. 128.

25. *Просветни гласник*, 1899, св. 5.

Најзаузимаљивији у оснивању земљорадничке задруге у Горачићима био је учитељ Радомир Вујовић. Пошто је већину сељака успео да увери од колике је користи оснивање земљорадничке задруге, учитељ Вујовић, општински писар Раде Плазинић из Губереваца напредни пољопривредник Љубомир Јоксимовић из Горачића сазвали су 3. априла 1898. године оснивачку скупштину земљорадничке задруге. Тога дана у новој школи окупило се 39 земљорадника. Њима је учитељ Вујовић говорио о циљевима задругарства. Прочитао им је и најзначајније делове Међусобног уговора, првих правила српских земљорадничких задруга, која су прихваћена са одобравањем. Потом су изабрани Управни и Надзорни одбор.²⁶ Горачићку четворазредницу школске 1899/1900. године похађало је 93 ученика (26 првака и 25 другака је учила Косара Павловић а преосталих 20 другака, 12 трећака и 10 четвртака учио је Радомир Вујовић).

Надзорник Сретен Пашић посебно је похвалио Косару Павловић, учитељицу првака и другака, која је живела са мајком удовицом и једном сестром, а другој сестри помагала је школовање у средњој школи. Све предмете предавала је са разумевањем па су и ученички одговори били јасни и разумљиви. Учитељицу Косару красила је благост. Надзорник Пашић казивао је како учитељица Косара ни једног свог ученика није ударила.²⁷

Пошто се школске 1904/1905. године уписало 96 ученика (првака – 29, другака – 20, трећака – 25 и четвртака – 22), надзорник Аћим Пивљаковић предложио је министру просвете и црквених послова да одобри да прваци и другаци уче у једном а трећаци и четвртаци у другом одељењу. Министар просвете је поделу ученика на два одељења одобрио.²⁸

Из писма председника школског одбора од 16. октобра 1905. године упућеног окружном школском одбору види се да новопостављена учитељица за прваке и другаке Јелисавета Живковић није дошла у Горачиће, због чега је требало послати другог наставника, јер једном није било могуће да учи свих 96 ученика. Наставник трећака и четвртака Филип Јовичић у другом полугођу школске 1905/1906. године жалио се министру просвете да не може сам да учи сва четири разреда нити је 96 ученика, који су редовно походили наставу, могло остати у једно одељење.²⁹

26. Радоша М. Маринковић, *Земљорадничко задругарство у Драгачеву*, Чачак, 1968.

27. Као 24, стр. 130.

28. АС, МПС, 1904, 23, 182.

29. АС, МПС, 1906, 2, 19.

Наредне године, на место Филипа Јовичића, који је премештен у другу школу, постављен је Драгољуб М. Ђ. Шибалић. У другом полугођу школске 1906/1907. године учитељ и управитељ горачићке школе Драгољуб Шибалић молио је окружни школски одбор у Чачку да у оба одељења ради по овом распореду: са трећацима и четвртацима средом и петком а првацима и другацима уторком, четвртком и – суботом док се не постави други наставник – у овој пужди ово је понајбољи начин да настава сразмерно напредује иначе досадашњом заменом у првом и другом разреду мало се шта могло постићи.³⁰

Прихвативши Шибалићев предлог, окружни школски одбор у Чачку предложио је министру просвете да га одобри, док се не постави још један наставник. Пошто се учитељима оскудевало, министар просвете и црквених послова одобрио је распоред рада у горачићкој школи, који је предложио Драгољуб Шибалић, управитељ школе.

Број ђака дораслих за школовање (школске 1907/1908. године), у односу на претходну годину, био је двоструко већи. Стога је требало отворити још једно – треће одељење (60 првака сместити у једно, а другаче, трећаче и четвртаке у два одељења). Али, те године горачићка општина није могла да догради трећу учионицу, због чега је половина првака морала да сачека наредну годину да се упише. Потом је окружни школски одбор у Чачку поручио горачићкој општини да спреми све што треба за отварање трећег одељења.³¹

Наступајуће године, у другом полугођу, председник школског одбора жалио се окружном школском одбору у Чачку како у горачићкој школи тако је поступљено те до 1. јануара 1907. није имало ни једног наставника а од тада само једног и то за оба одељења.³²

Након три године, кад је дограђена трећа учионица, набављене скамије, табла, сто и столица, постављен је и трећи учитељ – Михаило Божовић, који је учио 60 првака у једном одељењу. Горачићка општина давала је учитељу Божовићу пуну станарину од 360 динара а код саме школе добио је стан у новој приватној кући по повољној цени.³³ У другом одељењу, 25 другача и трећача, учио је Душан Д. Николић, а у трећем одељењу, 26 четвртака, Миљко Танасијевић.

Обишавши школе у Драгачеву 1907. године, школски надзорник Мирко Поповић (професор) казивао је у извештају министру просвете како су програм и наставни план по свим школама потпуно довршени

30. АС, МПС, 1907, 12, 25.

31. АС, МПС, 1907, 28, 7.

32. АС, МПС, 1907, 37, 90.

33. АС, МПС, 1911, 46, 90.

и наставни предмети хармониски обрађени, да је ученичко знање по свим школама потпуно поуздано... Препричавање прочитаних чланака, писмени састави и писање краћих и дужих реченица дају доказе како о способности наставника, тако о поузданости и знању ученика.³⁴ Наступајуће 1908. године, надзорник Срећко Стевановић запазио је да наставници драгачевских школа, предавајући српску историју, не ређају више само године и личности појединих знатних људи, но се наставом даје слика наше прошлости са свима махнама и врлинама, траже се узроци и последице појединих догађаја, који су јаче утицали на судбину нашег народа и тиме се код ученика буди љубав према отаџбини.³⁵

Као у ранијем периоду, тако и у деценији пред Први светски рат, ученици су боловали од заразних болести, највише од богиња. У фебруару 1906. године ученици горачићке школе распуштени су 20 дана због богиња, од којих је умрло три ученика и дете учитеља Филипа Јовичића.³⁶ У септембру 1909. године ученике горачићке школе захватила је срдобоља због које су 15 дана били распуштени.

После једногодишњег учитељевања у Горачићима, Михаило Божовић, послат је у Штип, округ брегалнички, а на његово место постављене су учитељице Станислава Ковачевић и Вукосава Станојевић, које су училе прваке. Другаке је учио Душан Д. Николић а трећаке и четвртаке Миљко Танасијевић, управитељ школе.

Пред саме ратове, последње редовне 1911/1912. школске године, горачићку школу походило је 144 ученика и 19 ученица (68 првка и 10 првакиња, 25 другака и 6 другакиња, 25 трећака и 2 трећакиње и 26 четвртака и 1 четвртакиња). У односу на остале школе у Драгачеву, горачићку је, после гучке и лучанске, похађо највећи број ученика, а ученица је два пута више него у Лучанима.³⁷

Да се у Горачићима смањи број неписмених одраслих људи, отворен је школске 1911/1912. године зимски празнични течај за апалфабете.³⁸ Течај за неписмене одрасле људе држали су учитељи Душан Д. Николић и Миљко Танасијевић.

Горачићки учитељи Душан Д. Николић и Миљко Танасијевић узимали су се и на описмењавању и просвећивању свог народа и као примерни грађани и наставници уживали неподељену љубав и поштовање не само у свом месту, но у целом Драгачеву.

34. АС, МПС, 1907, 48, 198.

35. АС, МПС, 1908, 37, 125.

36. АС, МПС, 1906, 5, 40.

37. АС, МПС, 1911, 59, 109.

38. АС, МПС, 1911, 46, 90.

Присећајући се Душана Д. Николића, учитеља горачићке основне школе, како је у Горачиће донео клавир, Борисав Вуловић (педагошки саветник у Ужицу после Другог светског рата) казивао је: Мој учитељ Душан Д. Николић је за најкраће време изменио лик своје школе... која је постала завод који широко и снажно учествује у ширењу опште културе у народу... И народ и деца били су у школи. Ђаци певају у свом ђачком хору, а народ пева у свом народном хору. Исто тако, ђаци калеме и негују у свом делу школског врта. Поред осталог, мој учитељ држи семинаре у народу из пчеларства, живинарства, свињогојства и стоچارства уопште, као и семинаре из столарства, тог заната који ће донети доста новог у изградњи народних домова. Уз све то, он успешно руководи Народном књижницом и читаоницом... Ето, на тј начин мој учитељ уткива своје способности у општу срећу својих вољених Горачића и тако постаје срце и душа народа – средине у којој живи – постаје прави народни просветар.³⁹

Учитељ Миљко Танасијевић доцције је био школски надзорник. Одликован је Карађорђевоом звездом и француском Легијом части.

СПИСАК УЧИТЕЉА И ВРЕМЕ ПРОВЕДЕНО У ГОРАЧИЋКОЈ ШКОЛИ⁴⁰

Љубомир Поповић	1868 – 1870
Димитрије Стевановић	1870 – 1876
Место празно	1876 – 1877
Димитрије Стевановић	1877 – 1881
Школа није радила	1881 – 1893
Јаков Лучић	1893 – 1895
Софија Петковић	1893 – 1894
Срећко Ђурић	1894 – 1895
Радомир Вујовић	1895 – 1902
Петроније Раднић	1895 – 1898
Косара Павловић	1898 – 1900
Драга Илић	1900 – 1902
Петар Јовановић	1902 – 1903
Јулка Лалић	1902 – 1903
Радосав Петровић	1903 – 1904

39. Радован М. Мариновић, *Клавир учитеља Николића*, „Чачански глас“, 1. јануар 1986.

40. *Државни шемајизам*, 1852 – 1912. округ чачански.

Периша Ђорђевић	1904 – 1905
Јелисавета Живковић	1904 – 1905
Филип Јовичић	1905 – 1906
Драгољуб Шибалић	1906 – 1907
Теофило Петровић	1907 – 1909
Милева Виторовић	1907 – 1910
Петко Николић	1909 – 1910
Душан Д. Николић	1910 – 1914
Миљко Танасијевић	1910 – 1914
Михаило Божовић	1911 – 1912
Станислава Ковачевић	1912 – 1914
Вукосава Станојевић	1912 – 1914

THE PRIMARY SCHOOL AT GORAČIĆI FROM ITS FOUNDATION UP TO 1914

In the first half of the 19th century, first private schools were founded in the Dragačevo area: at Kotraža, Negrišori, Virovo and Goračići. Since the state school was not allowed to be opened at Goračići in 1835, they erected the school by themselves. Says Milovan Spasić, school headmaster: 'There is a private school at Goračići near church which was attended by twenty-seven pupils during the school year, but since this spring their number has been reduced under ten.'

It was only on March 12th, 1866 that the Minister of Education and Church Affairs granted the establishment of the new school at Goračići to suit the needs of the pupils who were to attend it.

Unable to erect a new school building, the Goračići commune adapted the building of the court room, a small log house, to serve as a school. In the cramped and dark rooms, pupils very often fell ill. After a decade and a half, this school building became abandoned. On 12th March, 1882, the Minister of Education wrote to the District Head in Čačak and forbade him to renovate the school in the old school building. Also he refused to send the teacher until the commune erects a new building according to The Rules on School Building and School Equipment.

Owing to the engagement of radicals, who again came to power in the April of 1893, a new school building of stone and brick was finally completed. It was situated on a slope, sheltered from winds.

The first teacher at Goračići, appointed temporarily, was Ljubomir Popović of Zablaće, who completed his Elementary School in Čačak and three grades of High School in Kragujevac.

The newly-appointed teacher, Dimitrije Stevanović of Goračići, who passed his exam in teaching profession, supported the establishment of the new school building and thus became disliked by the local authorities and inn keeper Dragić Drašković, who called him a madman and asked the Minister of Education to fire him from his position. The school at Goračići was closed for twelve and a half years, since it was only in 1893, that the new school building was erected.

After touring the school at Goračići (the school 1899/1900 year), the supervisor Sreten Pašić was astonished by the school garden grown by teacher Radomir Vujović. 'It is a great pleasure to enter this garden, which resembles an oasis in the desert as opposed to the surrounding landscape', the supervisor Pašić would say. In 1898, teacher Vujović was the main to initiate the establishment of the peasants' cooperative at Goračići.

During the first school year, the Goračići school was attended by 39 pupils, by the end of 19th century - 93 pupils (with no girls) and 11 years later - 144 male and 19 female pupils.

In 1911/1912 school year, a winter holiday course for illiterates was organized and taught by teachers Dušan D. Nikolić and Miljko Tanasijević, in order to reduce the number of illiterate adults. Besides their regular work at the elementary school, these two teachers engaged in teaching illiterates and educating their people and were loved and respected not only in their village, but also throughout the whole Dragačevo area.

Koviljka Letić

ÉCOLE PRIMAIRE DE GORAČIĆI DEPUIS SA FONDATION JUSQU'À 1914

Dans la première moitié du XIXe siècle les premières écoles primaires de la région de Dragačevo ont été fondées à Kotraža, Negrišori, Virovo et Goračići.

Étant donné que, en 1835, la fondation d'une école primaire d'État à Goračići n'avait pas été autorisée par le gouvernement, les habitants de ce village ont ouvert eux-mêmes un établissement d'enseignement collectif. Milovan Spasić, qui le dirigeait, écrivait à ce sujet: „Près de l'église de Goračići il existe un établissement d'enseignement privé qui était fréquenté par 27 élèves, mais depuis ce printemps il n'y en a même pas 10”.

Ce n'est que le 12 mars 1866 que le ministre de l'éducation et des confessions a autorisé la fondation d'une nouvelle école à Goračići, adaptée aux besoins des élèves qui la fréquenteraient.

Comme la commune de Goračiči n'avaient pas les moyens de faire bâtir un nouveau bâtiment scolaire, elle a fait adapter une partie de la mairie, construite en bois. Les salles de classes étaient exiguës et obscures, si bien que les élèves tombaient souvent malades. Au bout d'une décennie et demie, le bâtiment était tellement délabré que l'on ne pouvait plus l'utiliser. Le 12 mars 1882 le ministre de l'éducation a écrit au préfet de la ville de Tchatchak pour lui interdire de rénover le bâtiment existant et l'informer qu'il ne nommerait pas d'instituteur avant que la commune n'en ait fait bâtir un nouveau, conformément aux Règles à observer dans la construction des bâtiments et du mobilier scolaires.

Grâce aux efforts des membres du Parti radical, restauré au pouvoir en avril 1893, la construction d'une nouvelle école en pierre et en briques a été achevée. Celle-ci était située sur une pente, à l'abri des vents.

Le premier instituteur de Goračiči, Ljubomir Popović, qui était nommé à titre provisoire, était originaire du village de Zablaće. Il avait fait ses études primaires à Tchatchak et avait fréquenté le lycée de Kragujevac pendant trois ans.

L'instituteur suivant, Dimitrije Stevanović, né à Goračiči, était titulaire du diplôme d'instituteur. Il s'employait à la construction d'une nouvelle école, raison pour laquelle il était détesté par les autorités municipales et par l'aubergiste Drađić Drašković qui le qualifiait de fou et demandait au ministre de l'éducation de le licencier. L'école primaire de Goračiči n'a pas fonctionné pendant douze ans et demi, du fait qu'un nouveau bâtiment scolaire n'a été construit qu'en 1893.

En visitant l'école de Goračiči (pendant l'année scolaire 1899/1900), Sreten Pašić, inspecteur de l'enseignement primaire, a admiré le jardin scolaire planté sous la direction de l'instituteur Radomir Vujović. „Il est agréable d'entrer dans ce jardin, qui, en comparaison avec le reste du terrain, a l'air d'une oasis dans le désert“, – disait l'inspecteur Pašić. L'instituteur Vujović a été le principal initiateur de la fondation, en 1898, de la Coopérative agricole de Goračiči.

La première école primaire de Goračiči était fréquentée en 1893 par 39 écoliers, vers la fin du XIXe siècle par 93, alors que onze ans plus tard, l'école comptait 163 élèves, dont 19 écolières.

En vue de réduire le nombre d'illettrés adultes, un cours a été organisé à leur intention pendant l'année scolaire 1911/1912. Le cours, dirigé par Dušan D. Nikolić et Miljko Tanasijević, était donné les jours fériés d'hiver. En plus du travail quotidien à l'école primaire, ces deux instituteurs cherchaient à alphabétiser et à éclairer la population, ce qui leur a valu l'affection et l'estime des habitants, non seulement de ceux de Goračiči, mais aussi de toute la région de Dragačevo.

Koviljka Letić